

**Endometriose
Foreningen**

Artikelsamling # 2

Sammenvoksninger

Januar 2000

Sammenvoksninger

Af Ros Wood, grundlægger af den australske endometriose forening. Oversat og bearbejdet af Lone Hummelshøj

Hvad er sammenvoksninger?

Sammenvoksninger er en slags bånd, der består af fibrøs arvæv, som dannes inden i kroppen. De kan være både tynde, gennemsigtige ligesom (mad)film, tykke, tætte, og matte/ugennemsigtige. Sammenvoksninger kan forekomme i hele underlivet og på nogenlunde hvilken som helst kombination af organer og væv. De kan f.eks. sidde mellem en æggestok og en æggeleder, de kan forbinde en æggestok med bughule-væggen, eller de kan få livmoderen og blæren til at hænge sammen - der er endeløse muligheder.

Sammenvoksninger kan dannes som enkle bånd, eller som et netværk af bånd, der lægger sig ligesom et tæppe over et organ eller dele af bughulen. Nogle gange kan de brede sig ud over hele underlivet, som resulterer i det, der beskrives som et "frossent underliv".

Hvad er årsagen til sammenvoksninger?

Man ved ikke helt bestemt, hvad det er, der får sammenvoksninger til at udvikle sig. Dog ved man, at en betændelsestilstand er en vigtig faktor i dannelsen af sammenvoksninger.

Sammenvoksninger kan dannes som et resultat af endometriose, der bløder ud i bughulen under menstruationen. Disse blødninger afstedkommer en betændelsestilstand i det område, på samme måde som hvis man spilder kogende vand på sin hånd - så opstår der også en betændelsestilstand af huden på hånden. Når man heles, bliver denne betændelse til arvæv. Desværre bliver den slags skader ikke altid til et almindeligt helet ar. Derimod kan det væv komme i kontakt med væv nært ved, og af en eller anden grund dannes der så et bånd af arvæv - altså en sammenvoksning mellem de to områder.

Operationer kan også være årsagen til at sammenvoksninger dannes. Der er nemlig mange ting forbundet med operationer, der kan lede til betændelsestilstande i delikate organer og væv i underlivet. Faktorer, der kan bidrage til dannelse af sammenvoksninger efter en operation, er bl.a. trauma til det væv der er blevet pillet ved under operationen, samt materialer så som talkum-pudder fra kirurgens handsker, der kommer ind og sætter sig på de rå overflader en operation efterlader.

Sammenvoksninger dannes indenfor de første 3 dage efter en operation, og er som regel godt og grundigt udviklet indenfor en måned eller to. Der er forskellige kirurgiske metoder udviklet nu, som kan hjælpe til at reducere dannelse af sammenvoksninger, men der er alligevel nogle, der udvikler sammenvoksninger på trods af de bedste tekniske foranstaltninger.

Hvad er symptomerne?

Sammenvoksninger kan give ret slemme symptomer - for nogle er de faktisk værre end endometriosen i sig selv. Symptomerne minder generelt om de, der er forbundet med aktiv endometriose: altså smerter, fysiske problemer, og infertilitet. Derfor er det let at forveksle symptomerne med hinanden.

Sammenvoksninger kan give smerter, der varierer fra milde til totalt invaliderende. Disse smerter er som regel forbundet med sammenvoksninger, der rykker interne organer skæve, eller decideret skubber dem et sted hen, hvor de ikke skal være. For eksempel kan et stykke tarm sætte sig fast på bughulen, så der ingen fleksibilitet er, når man skal fordøje sin mad. Eller, en æggestok kan blive forbundet til skeden, så der rigtigt bliver rykket og skubbet til den (æggestokken), når man f.eks. har samleje.

De smerter, der er forbundet med sammenvoksninger, kommer altså som regel efter aktiviteter, der strækker sammenvoksningerne såsom motion, samleje, og f.eks. gynækologiske undersøgelser. Det kan godt tage flere dage for smerterne at fortage sig.

Sammenvoksninger kan resultere i andre fysiske problemer, både med tarmene og blæren. Hvis man f.eks. har ondt, når man tisser, eller skal tisse tit, kan det være fordi blæren er forbundet via sammenvoksninger til livmoderen eller en side af bughulen. Det samme er tilfældet med tarmen, som kan blive forbundet med andre organer, hvilket kan gøre det svært for den at bevæge sig, og som så igen kan give tarmproblemer, eller endda i nogle tilfælde til dels kan blokere endetarmen.

Sammenvoksninger kan af flere årsager lede til ufrivillig barnløshed. F.eks. kan sammenvoksninger på ydersiden af en æggeleder trække den så skæv - nærmest så den bliver U-formet - at det ikke længere er muligt for et befrugtet æg at komme igennem. Større sammenvoksninger på æggestokken kan gøre det svært for at æg i det hele taget at komme derfra.

Kan sammenvoksninger forebygges?

Der er stadig ikke nogen grundlæggende måde at forebygge sammenvoksninger på. En god kirurg vil altid gøre alt for at undgå trauma på delikate organer, og vil ligeledes rense bughulen meget grundigt før, operationen bliver afsluttet.

Overlæge Bruce Downing, som er gynækolog ved den australske gruppe's Endometriose Klinik, tilføjer her, at den bedste måde at forebygge sammenvoksninger på er for kirurgen at bruge specielle mikro-kirurgiske teknikker sammen med instrumenter, der er så "glatte" og fine som muligt (et mere "rå" instrument kan have en slibende effekt på organer og bughinden, og derved efterlade flere rå områder, der så igen skal hele, hvilken øger chancen for arvæv og sammenvoksninger). Derudover er det vigtigt, når man forsigtigt behandler organerne, at de bliver holdt fugtige og ikke bliver tørre, da de så er lettere at beskadige. Det er meget vigtigt, at den væske, der her bruges, er så lig med kroppens naturlige væske som overhovedet muligt, og at den holdes tæt på kroppens naturlige temperatur. Dr. Downing fortsætter med at understrege vigtigheden af ikke at efterlade for meget blod i bughulen, da det ligesom endometriosen kan sætte sig på bughulen og er et godt grundlag for sammenvoksninger at udvikle sig. Ved at holde organerne fugtige under operationen reduceres chancen for, at blod sætter sig fast, og det hjælper også til at undgå små størknede klatter af blod.

Gennem årene har man prøvet mange forskellige metoder til at undgå sammenvoksninger. Én af dem er en slags "film", der kan klippes til så det passer til området, og som så bliver spredt ud over organerne for at holde dem adskilt fra hinanden, mens der stadig er en betændelsestilstand (som overlæge Axel Forman beskrev til sidste medlemsmøde, red.). Over 10-14 dage absorberes denne film langsomt af kroppen, men har i mellemtiden givet bughulen en chance for at hele uforstyrret.

Dr. Downing beskriver tre studier med 363 patienter, hvor denne film blev brugt ved operationer på æggestokkene. Der var 50% færre sammenvoksninger ved brug af denne film, så selvom den ikke virker for alle, så mener han ikke, der er nogen grund til *ikke* at bruge film ved operationer, hvor det kan lade sig gøre (hvis der f.eks. er store blødninger forbundet med operationen, så virker filmen ikke ret godt).

Hvad kan man gøre ved sammenvoksninger?

Sammenvoksninger kan kun blive fjernet kirurgisk - og helst ved laparoskopi, da risikoen for at danne nye sammenvoksninger dermed mindskes. De finere, nærmest film-agtige sammenvoksninger er relativt lette at fjerne, da de oftest kun har kontakt med et meget lille område af organer og væv. Dr. Downing mener, at det er bedst at fjerne denne slags sammenvoksninger, fordi der ellers er chance for, at de bliver ved med at svømme rundt som en anden slags tang, og derved kan sætte sig fast på yderligere organer og skabe flere problemer.

De fleste kirurger er villige til at prøve at fjerne sammenvoksninger i kvinder, der ikke har haft masser af operationer (der har resulteret i sammenvoksninger). Derimod er de knap så ivrige for at operere igen og igen på kvinder, der har tendens til at udvikle sammenvoksninger - også når disse giver store problemer - simpelthen fordi risikoen for nye sammenvoksninger er for stor, og faktisk kan ende med at give endnu større problemer, afslutter dr. Downing.

Man kan også have sammenvoksninger, der ikke giver de mindste problemer, og så er der ingen grund til at gøre noget ved dem.

Desværre synes der ikke at være noget, man selv kan gøre for at undgå sammenvoksninger, eller at få dem til at forsvinde.

Med de erfaringer vi hører om fra de af vores medlemmer, der har problemer med sammenvoksninger, er det heller ikke altid lige let at håndtere symptomerne. Her taler vi faktisk kun om smertestillende midler, sengeleje, og den gode gamle varmedunk eller rispude. Det kan hjælpe på nogle af symptomerne - men ikke altid. Hvis man har problemer med sammenvoksninger omkring tarmene, så hjælper det for nogen at være forsigtige med, hvad de spiser. Afslapningsteknikker hjælper også nogen med at klare smerterne bedre.

Konklusion

Udvikling, forebyggelse, og behandling af sammenvoksninger er altså et område, hvor man stadig ikke ved nok. Der er brug for meget mere forskning i, hvordan sammenvoksninger udvikler sig, før vi har nogen form for chance for effektiv forebyggelse, og ikke mindst behandling af sammenvoksninger. Der er også behov for, at der kommer mere generel forståelse for, hvor slemt sammenvoksninger kan være for nogle kvinder.

Denne artikel blev første gang trykt i december 1998 og marts 1999 i Endometriosis Association (Victoria) Newsletter.